

Интервю с Цветан Асенов по повод 50 г. от откриването на Двореца на културата във Враца, 9 юли 2026 г.

„Работи така, че да има какво да си спомняш!“

Добър ден! Казвам се Цветан Асенов и разбрах, че ме каните по случай 50 г. от откриването на Двореца на културата във Враца. Аз съм един от тези, които участват в това строителство като инвеститорски контрол по електрочасти.

Какво е за вас да сте един от ръководителите на строежа на една от най-емблематичните сгради във Враца?

По-скоро най-емблематичната сграда. Сграда, която остава за столетия, защото това е такова мащабно строителство в областта на културата, което в последните десетилетия, някак си не можем да си позволим. Така, че усещането да си един от участниците в изграждането на това чудо и то да е част от твоя живот, носи истинско удовлетворение.

Как е избран екипът, който да реализира проекта?

Екипът на времето не е подбиран специално. Строителството беше в ръцете на хора, които се занимаваха и с други обекти, така че нямаше смисъл да се прави специален екип. Изпълнител беше СП-1 към СМК и тук на място имаше екип от един технически ръководител и двама помощници. Инвеститорските функции се изпълняваха от Стопанска дирекция за изграждане на населените места, която контролираше строителството и финансираше в целия окръг. Така, че това си беше просто рутинна работа, но усещането, че участваш в нещо голямо, си го имаше още тогава. По онова време имаше и други такива обекти – изграждаше се НДК в София, комплекс „Хъшове“ във Враца, Профсъюзният дом (дн. Областна администрация), сградата на БЗНС, и т.н. Обектите изискваха специални усилия, но в същото време и рутинното участие на хора, които строяха още апартаменти и училища.

Колко хора са работили тук?

Започнахме строителството с трима човека – техническият ръководител Константин Бончев (Тико) с две помощнички, които се грижеха и за два-три по-малки обекта. В Инвеститорската дирекция за всяка една от частите – строителна, монтажна, отопление, ВиК, вентилация, имаше по един инвеститорски контрол. Финансирането се осъществяваше чрез БНБ, която работеше по документите създадени от Инвеститорската дирекция. Това, за което аз отговарях беше оборудването със специални

инсталации, в това число театрален регулатор, система за озвучаване, осветителна техника, автоматична телефонна централа. Тук в музея, където се намираме, изградихме допълнително и охладителна инсталация, на която компресорите (охладителите) поддържат постоянната температура в хранилищата.

Какви трудности е имало по време на строежа?

Сега ще кажа нещо, което ще ви изненада. Нямахте трудности и ще ви кажа защо. Просто държавата, местните институции на управление, заводите, централите, които доставяха оборудване от чужбина, при необходимост по второ направление (от западни държави), всичко това беше напълно съгласувано. Първоначално, веднъж седмично се правеха оперативки при първия секретар на Градския комитет на БКП – Кръстьо Трендафилов и сега жив, и с огромни заслуги за изграждането на този комплекс. Така, че трудностите са били технически, които за два три дни се преодоляват, не е имало нерешими въпроси. Всички сили и ресурси на държавата бяха впрегнати за това, строителството да върви нормално.

Проектите бяха изготвени от „Главпроект“ – София, с главен архитект Цанко Хаджистойчев. Целият екип проектантите осъществяваше директно контрол на всичко, което се изпълнява на място до най-малкия детайл. Инсталациите във фойетата трябваше да се затворят и главният архитект одобри специално изработени капаци на разклонителните кутии за да не са в дисонанс с интериора. Всички детайли, бяха изпипани така че единият да е съобразен с другия.

Да кажа за проблемите. Имаше проблем с доставката на осветителните тела от завод „Светлина“ – Сливен. Кристалният полилей в залата и всички кристални осветителни тела във фойетата бяха уникални. Европа купуваше с вагони сливенското производство. В един момент се появи съмнение, че датата, която бяхме определили за окачване на полилея в залата, няма да бъде спазена и това беше обсъдено на оперативка. Трендафилов вдигна телефона за директна връзка със завода и реши въпроса за половин час. Аз присъствах на всички доставки по ел. инсталациите. Чрез „Електроимпекс“ – София отидох да договарям оборудването. Там имаше човек, който в продължение на един месец работи с мен докато изясним всичко и на втория месец оборудването започна да пристига.

Въртящата сцена ли имате в предвид?

Не, става въпрос за театрален регулатор, който беше уникален, производство на „Електрим“ – Варшава. Това бяха четири полета по 144

токови кръга, което значи, че осветителят може да направи 4 варианта с 144 осветителни тела, които осветяват сцената и правят ефекти – сняг, дъжд и т.н. Всички осветителни тела бяха произведени в „Тунгсрам“(Унгария) или „Осрам“(Австрия) – двете най-големи фирми за осветителни тела. Озвучаването беше чешко. Тогава няхме представа как се работи с тях и за целта ме командироваха в операта в Стара Загора.

Коя част от техниката е внасяна по второ направление?

Прожекторите основно бяха по второ направление и някои детайли в управлението на театралния процес, но за мен това не беше водещо. Беше важно да има ритмични доставки от „Електроимпекс“.

Техниката за въртящата сцена българско производство ли е?

Въртящата сцена е изцяло българско производство, с проектант Петко Маринов, който навремето правеше почти всички подвижни сцени. Те не се казват въртящи, защото са и вертикално подвижни. Между другото тук, включително и подът на оркестрината е повдигащ се. Изпълнител на конструкцията е „МИУ“ – Враца. Освен това, ние си позволихме да направим сцената изцяло с автоматично управление. Проектант на автоматизацията на сцената е инж. Панайот Райчев от „Главпроект“, който една седмица участваше в монтиране на съоръженията. Един инженер, който седна пред таблото и започна да прави детайлни връзки за да бъде сигурен, че всичко ще е наред. Просто всички имаме една обща цел и никой не се съобразяваше кой е проектанта, кой е техническия ръководител, кой е инвеститора, кой е директора на театъра, кой е първи секретар на Партията. Първият секретар имаше задължение само да подsigурява условия работата да върви. Никога не си е позволявал да дава команди как точно да стават нещата и какво да се прави вътре в обекта.

В същото време се правеше и подземният паркинг. За Враца това беше нещо ново, нещо невиждано и бяхме на косъм дали ще успеем. Имаше идея хотел „Хемус“ да бъде преобразен за да влезе във визията на комплекса, защото и сега като погледнете срещу комплекса, хотелът е доста различен.

Тогава защо отпадна идеята за хотела?

Просто целта беше да успеем да пуснем комплекса за 100 годишнината от подвига на Хр. Ботев.

Колко време отне изграждането на комплекса?

Това също е важно. Комплексът е започнат през 60-те г. като Дом на химика. В последствие, не знам по каква причина, обектът беше замразен.

Явно със активното участие на местните власти, държавата даде съгласие да се продължи работата и ние на практика започнахме активното му изграждане през 1974 г., което значи, че комплексът беше изпълнен за 2 г. Откриването се състоя точно когато трябваше с изпълнение на „Реквием“ на Верди под диригентството на Радосвета Бояджиева.

Имаше ли работа до последно, до самото откриване?

Да, задължително, но не да се изпълняват строително-монтажни работи, а да се проверява навсякъде всеки възел. При откриване на театъра, бях над залата в подпокривното пространство и следях за работата на полилея и прожекторите от ефектното осветление. С двама монтьори имахме готовност, да реагираме, ако се появи нещо, но всичко беше наред. И нещо много интересно: след официалното откриване, обикновено на обектите продължава строителството, при нас може да се каже, че процесът наистина завърши. Аз имах щастието няколко години след това да работя в комплекса, където Филхармонията имаше репетиционна, в сградата имаше библиотека, телевизионно студио, което можеше да излъчва цветни програми и ритуална зала.

Има ли наградени след издаване на обекта?

Има наградени. Най-голямата награда получиха Константин Бончев – техническият ръководител и няколко от видните майстори, защото тука работеха майстори на майсторите. Тогава във Враца имаше не по-малко от 2000 майстори, строители от висока класа. Трябва да ви кажа, че облицоването на комплекса с врачански камък, събра всички най-известни специалисти по облицовки с бял врачански камък в България, които работиха половин година. Аз също съм награден. Имам Орден на труда и се гордея с това. И сега във всяко едно кътче на театъра знам къде инсталацията как е изпълнена, с какво и по какъв начин. Нали ви прави впечатления, че от 50 г. в театъра няма сериозни технически проблеми, с изключение, че спряха парното, но това е по-малкото зло. Например в залата върви оперно представление и ефектното осветление е сведено до три прожектора, вероятно за икономия. Отоплението тогава беше такова, че като влезеш вътре да се чувстваш уютно и комфортно, а не да си облечен в балтон.

Между нас казано, всички инсталации бяха уникални, включително имаше дренчерна инсталация за автоматично гасене на пожар на сцената. Това са водни завеси, които при възникване на пожар се задействат, отсичат сцената от залата и се осъществява гасене, докато дойде пожарната. Не зная сега дали работи, за съжаление не съм в течение. Имаше Клуб на актьора, но напоследък чета, че е в окаяно състояние, защото няма пари за ремонт.

Чувам че някои зали се дават под аренда за да се изкарат средства от тях. Някои неща, които казах ще прозвучат като реклама на онова време, но тогава тези проблеми не стояха, имаше пари за културните институции и те действаха така както трябва.

Можете ли да сравните тази сграда с подобни в България, като мащаби и като изпълнение? Изключваме НДК.

Аз споменах Старозагорската опера. Тя е съотнесима с нашия комплекс, даже в известен смисъл по мащаби нашият комплекс е по-голям. Между другото, по същото време се строеше Дом на културата в Бяла Слатина, който леко имитира нашия, със същите инсталации, същата подвижна сцени, но е по-малък. По същото време се строеше огромен читалищен дом в с. Чомаковци, което тогава беше във Врачански окръг, както и замразеното читалище в с. Чирен.

Финансирането централно ли е беше или на ниво община?

Финансирането е централно, като съответно се превеждаха парите на Инвеститорската дирекция чрез банката и се контролираше тук, не е имало директен контрол от централата.

Ако вие бяхте архитект на театъра, как би изглеждал той?

Уважението ми към арх. Цанко Хаджистойчев е толкова огромно, че аз освен да му се възхищавам, не съм си и помислял, който и да е детайл от сградата да го обсъждам през своя поглед. Между другото искам да кажа, че години след това аз имах щастието да работя като технически ръководител на един огромен болничен комплекс в Казахстан за 110 мил. долара, изпълняван от „Главбулгарстрой“. В една от залите на комплекса, те направиха музеен кът, в който е отделено място за хората участвали в строителството. Включително и днес там стоят нашите образи. За съжаление в Двореца на културата аз не виждам и една плоча, която да увековечи арх. Цанко Хаджистойчев, на когото Враца може да бъде благодарна за това бижу, което той проектира.

А след като го направихте, вие изпълнителите събирахте ли се по някакви поводи?

Не, аз казах, че това беше част от работата ни и минавахме към следващите обекти, но се уважавахме. Тези, които участвахме тук сме се отнасяли един с друг като едно семейство и когато някой коментира, имаш усещането, че част от теб се появява, тръгваш да отговаряш и така си общувахме. Иначе специални сбирки не е имало. На една от оперативките в

театъра, точно преди финализиране на строителството, ми се обади по телефона, че ми се е родила дъщеря. Генералният директор на СМК – инж. Димитър Ковачев прекъсна оперативката за да почерпя. Няма как да забравя всичко това!

Благодарим за отзивчивостта и за предоставената информация!

Интервюто беше реализирано в РИМ – Враца от: Мая Антова – уредник в отдел „Нова история“ и Павлин Петков – уредник в отдел „Най-нова история“